

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та
реставрації творів мистецтва

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
__Урсу Н.О.
«__» _____ 2020 р.

Дипломна робота

Бакалавра

з теми: **«МЕТОДИКА РЕСТАВРАЦІЇ КАРТИНИ О.ЖУДИНОЇ
«ПОРТРЕТ НАТУРНИКА»**

Виконала:
студентка 4 курсу, РТМ1-В16 групи
спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація творів мистецтва
Котик Марія Іванівна

Керівник:
Віштаченко В. А., кандидат мистецтвознавства, старший викладач
кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та
реставрації творів мистецтва.

Рецензент:
Луць С. В., кандидат мистецтвознавства, старший викладач кафедри
образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації
творів мистецтва.

Кам'янець-Подільський – 2020 р

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО СТАНОВЛЕННЯ ХУДОЖНИЦІ ОЛЬГИ ЖУДІНОЇ.....	6
1.1. Ідеї та характер робіт художниці.....	6
1.2. Життя, навчання та творчість Ольги Жудіної (1889-1961pp.).....	7
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА РЕСТАВРАЦІЇ КАРТИНИ О.ЖУДІНОЇ «ПОРТРЕТ НАТУРНИКА».....	10
2.1. Загальні принципи реставраційних методик та етапи їх проведення...	10
2.2. Опис картини, методика її реставрації та хід роботи	15
РОЗДІЛ 3. РЕСТАВРАЦІЙНИЙ ПАСПОРТ.....	17
ВИСНОВОК.....	18
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	21
ДОДАТКИ.....	23

ВСТУП

Актуальність теми дипломної роботи зумовлена, по-перше, важливістю проведення дослідження епізодів історії мистецтва нашого народу. Проводячи дослідження художниці Ольги Жудіної (1889-1961pp.) було знайдено роботи самої художниці, але не було ніякої на інформації, ні теоретичної бази. Разом з цим з'являється необхідність проаналізувати творчу спадщину Ольги. Але є перевага у тому, що мистецька спадщина художниці достатньо велика, є традиції академізму і відповідають тим спрямуванням епохи, що позначилися в демократизмі та реалізмі мистецтва. Вона акцентувала увагу саме на психологічних портретах, займалась художньо-педагогічною роботою. Таким чином, вона залишила свій слід, щоб виявити специфіку мистецтва як засобу практично-духовного перетворення людьми світу. Логіка ідей цієї творчості постає в картинах плину самого життя. Ці картини відповідають реальним картинам життя (як вони постають перед неупередженим чи пристрасним поглядом, відтворюються у людській пам'яті чи комбінуються в мріях тощо). Безпосередньо з формами художньо-творчої діяльності людини пов'язана проблема видової специфіки мистецтва. Становлення естетичного начала перебуває в тісному зв'язку з розвитком цивілізації, який і призвів до виникнення основних видів мистецтва. Однак і в новому контексті давалася взнаки одна з головних проблем української культури – відмінність регіональних, історичних та культурно-художніх спрямувань, які принесли в загальний український простір різні мистецькі центри, де одні були найтісніше пов'язані з розвитком російського, а потім – радянського мистецтва, інші ж так чи інакше спиралися на «пам'ять» про європейський (а точніше – східноєвропейський) досвід 1930-х.

Проведений дослід та опис загальних принципів реставрації, методів та методики. Вказуються етапи експертизи і вибір реставраційної технології при проведенні експертизи того чи іншого твору, призначеного для реставрації.

Досліджуються та описуються принципи реставрації. Кожна станкова картина визнається індивідуальною. Виявляємо, чому реставраційні процеси повинні бути диференційовані, а реставраційні дії строго визначатися матеріалами структурних елементів і їх можливими поєднаннями. Типи реставраційних методик.

Розгляд всіх етапів на прикладі реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет натурника» (Дод.Ж.іл.1). Характеризація всіх етапів реставрації та фотофіксації, також детальний опис роботи до початку реставрації.

Мета роботи – Проаналізувати та систематизувати методика реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет натурника».

Завдання роботи.

- Проаналізувати та дослідити наявну джерельну базу
- Дослідити особливості творчого становлення художниці Ольги Жудіної
- Визначити ідеї та характер робіт художниці
- Описати життя, навчання та творчість Ольги Жудіної
- Дослідити методика реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет натурника»
- Охарактеризувати загальні принципи реставраційних методик та етапи їх проведення
- Висвітлити опис картини, методика її реставрації та хід роботи
- Виконати реставраційну документацію у вигляді реставраційного паспорту

Об'єкт дослідження. Процес реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет Натурника».

Предмет дослідження. Особливості методики реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет натурника».

Методи дослідження. Для виконання завдання використовувались загальнонаукові спеціальні методи: статистичні та робота з першоджерелами, аналіз літературних джерел.

Територіально-хронологічні межі дослідження. Терени західної України, XIX-XX ст.

Наукова новизна досліджень. У роботі узагальнені і структуровані матеріали мистецтва XIX-XX ст. Практична цінність полягає у можливості використання висновків у практичній діяльності реставраторів.

Практичне значення досліджень. В історії українського мистецтва, при реставрації, для подальшого дослідження цієї теми у пам'ятко-охоронній схемі.

Структура та обсяг роботи. Текстова частина бакалаврської роботи складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, додатків. Кількість сторінок - 35. Список використаних джерел налічує 39. Практична частина представлена реставрацією + методикою реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет натурника» » та копією картини Мелькор де Хондекутер «Тваринний двір».

РОЗДІЛ.1. ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО СТАНОВЛЕННЯ ХУДОЖНИЦІ ОЛЬГИ ЖУДИНОЇ

Розділ 1.1. Ідеї та характер робіт художниці.

Хоча у ХІХ столітті головним центром освіти в Російській імперії і далі була Академія мистецтв у Петербурзі, багатьох художників приваблює Україна — «нова Італія», як її тоді називали.

Уперше переходу до реалізму було ініційовано учнем Боровиковського, українцем грецького кореню з Ніжина Олекса Венеціанов (1779 — 1847). Він зібрав у своїй майстерні у Петербурзької академії мистецтв досить значну групу учнів. Але коли в тридцятих роках знову заблиско запізненным блиском класичне малярство в творчості Карла Брюллова, то учні Венеціанова перейшли до цього модного професора.

В числі учнів Брюллова були й останні українські майстри класичного малярства — Іван Сошенко, Тарас Шевченко, Дмитро Безперчий та ін. Тарас Шевченко, геній українського слова, був з фаху майстром малярства й мав дуже великий малярський талант. Його творчість яскраво виявилася в різних галузях малярства: портретовій, жанровій, пейзажевій, релігійній.

Розвиток малярства у середині та другій половині 19 століття пов'язаний з відкриттям ряду спеціальних навчальних закладів (малювальні школи в Одесі, Харкові, Києві). Центральне місце в післяшевченківському живописі займають сцени з української природи, історичні події та інші. Великого значення для розвитку образотворчого мистецтва набув рух “передвижників” – пересувних художніх виставок (1870). До передвижників належали Микола Ге (картини філософсько – релігійної тематики), Олександр Литовченко (драматичні сюжети з московської історії), Ілля Рєпін (картини з козацької тематики – “Запорожці пишуть листа турецькому султану”), Микола Бондаревський та інші.

У 80 – 90 – ті роки провідне місце в образотворчому мистецтві займає українська школа пейзажного живопису – В. Орловський (“Сінокіс”), С.Святославський, І.Похитонов, П.Левченко (“Село взимку”), С. Васильківський (“Козача левада”). Був відомим художник І.Труш – він написав серію портретів видатних діячів української культури: портрети І.Франка, Л.Українки, В.Стефаника, М.Лисенка.

Український монументальний живопис був представлений роботами Й.Бокшай (розписи інтер’єра палацу митрополита у Чернівцях), М.Врубеля (реставрація фресок у Кирилівській церкві), С.Васильківського та В.Кричевського (розпис будинку Земства у Полтаві), М.Лимоненка (розпис Володимирського собору Києва) тощо [27]

Разом із тим розкривається індивідуальність художника за рахунок вродженого обдарування, це допомагає виражати свої естетичні ідеї. Талановиті художники і менш обдаровані загалом становлять єдиний масив мистецького середовища, який і визначає прикметний образ певного часу і простору. Серед мистецького загалу завжди є імена знакові, що відіграють значну роль у розвитку образотворчих тенденцій. Ідейність, народність та реалізм стали головними гаслами демократично налаштованих митців цього часу [5]. Правдивість життєвого мотиву, емоційна наснаженість, витонченість і яскравість живопису характеризують кращі твори однієї з найкращих митців того часу – Ольгу Жудіну (Дод.А.іл.1). Найбільш велику заслугу отримує батько Ольги (Дод.Б.іл.2).. Думаю, так можна визначити його цінність, так як його творчу спадщину можна визначити ступенем наслідування його діяльності, творчої манери, педагогічних новацій у процесі викладання художніх дисциплін. Він мав троє дітей і саме Ольга унаслідувала його справу. Як саме вона наслідувала батька? Вона акцентувала увагу саме на психологічних портретах, займалась художньо-педагогічною роботою [1].

Безперечною удачею Жудіної є портрет Калле Сійканена, голови комуни. Ось як згадували про нього сучасники: «Людина небалакуча, але розважлива, вимоглива до себе та інших. Його відрізняли виняткова працелюбність і енергія. Він встигав вести облік в господарстві, так як грамотних рахівників і бухгалтерів в ті роки не вистачало. І до всього цього він нарівні з іншими трудився на полях господарства». Ольга Жудіна створила в портреті Сійканена суспільно значимий образ: перед нами яскрава творча особистість, людина ініціативна, діяльна; його відрізняють внутрішня інтелігентність і гідність.

Прекрасний портрет землекопа Еліса Ахокаса, виконаний сангіною. У минулому шахтар, він керував в комуні ланкою канавокопачів, відзначався винятковою сумлінністю і працьовитістю. За спогадами його дочки, ланка Еліса Ахокаса прийняла на себе всю трудомістку виснажливу роботу по осушенню і меліорації не займаних раніше земель».

Ця робота Жудіної чудова по виконанню і емоційному звучанню. Портрет створювався жарким літом в короткі хвилини відпочинку: оголений торс і засмагле обличчя видають особливості професії. Живе обличчя з пронизливо блакитними очима.

Особливою душевною теплотою відрізняються жіночі образи, створені Жудіної. На портреті Майккі УОкела зображена проста трудівниця комуни, одна з тих чотирьох жінок, які приїхали зі своїми чоловіками будувати нове життя в Росії.

Жудіна ставить до своєї героїні з великою симпатією. Їй вдалося висвітлити характер немолодої жінки, яка з властивими їй фінським темпераментом, працьовитістю і неквапливістю забезпечувала в комуні гідний і навіть комфортний побут, створюючи домашній затишок, вносячи в цю важку життя тепло і доброзичливу атмосферу.

Жудіна з особливим задоволенням і з властивим їй майстерністю підкреслює індивідуальні риси кожного з комунарів, створюючи, по суті, єдину образну серію портретів приїжджих іноземців. Художниця зуміла відчутти риси нового ставлення до життя і наповнити їх характері особливою чистотою і просвітленістю.

Ленінградський мистецтвознавець А. Греч в своїй статті «На виставці картин», опублікованій в ті дні в газеті «Червона Карелія», писав: «В Петрозаводськ на виставку, присвячену з'їзду Рад, прибула перша партія картин і малюнків, виконаних ленінградськими художниками: Про колгоспної селі кажуть картини Жудіної, світлі і радісні. Люди в цих роботах, світлі пейзажі, нові машини, будівництво добре передають радісний тон колгоспних буднів».

У 1935 році картина Жудіна «Молотьба пшениці» в комуні «сяде» і кілька мальовничих портретів комунарів експонувалися в Російському музеї на першій виставці ленінградських художників. На жаль, подальша доля цих робіт невідома.

Цикл творів, створених Ольгою Жудіна в 1934 році, являє собою одну з яскравих сторінок в художнього літопису Карелії. Портрети комунарів розкривають образи реальних трудівників, фінських комуністів, щиро бажали своєю працею допомогти Радянської Росії будувати нове життя. Це були яскраві, розумні, сильні, мужні люди. На жаль, за життя Ольги Жудіна ці її твори не були гідно оцінені. Вони створювалися в 30-і роки – трагічне і суперечливе десятиліття в житті країни.

Основні твори: живопис – «Дівчинка у червоному» (1926) (Дод.Д.іл.2), «Панна з книгою» (1928), «Директор текстильної фабрики Т. Денисова» (1931) (Дод.Д.іл.1), «Курська магнітна аномалія» (1932), «За північну пшеницю» (1934), «Настроювання балалайки», «Овочі» (обидва – 1935), «Професор О. Шорін у своїй лабораторії» (1937), «Дівчина під парасолею» (1938), «Герой Радянського

Союзу І. Волосевич», «Контр-адмірал М. Несвицький» (обидва – 1941), «Автоматник», «Дівчина зі зброєю» (обидва – 1943), «Новатор прядивної фабрики «Червоний мак» Л. Рижова» (1952); серія плакатів – «Герої Великої Вітчизняної війни» (1942–44).

Ольга Жудіна авторка книжки «300 бидонов» (Москва, 1932) та ілюстрацій до неї.

Розділ 1.2. Життя, навчання та творчість Ольги Жудіної (1889-1961рр.).

Дуже велику роль у житті Ольги зіграв батько, Дмитро Ананійович Жудін. Народився в селянській родині на Житомирщині. Закінчив Петербурзьку академію мистецтв. 1892 року оселився в Кам'янці-Подільському. Викладав малювання і креслення в Маріїнській жіночій гімназії. Був також вчителем малювання, креслення та каліграфії Кам'янець-Подільського міського училища.

Восени 1896 року Жудін познайомився з майбутнім російським письменником Сергієм Сергєєвим-Ценським, який прибув до Кам'янця-Подільського як учитель-початківець і викладав російську мову у двох старших класах міського училища. І хоч Дмитро Ананійович був старший від Сергія Миколайовича на 15 років, вони швидко знайшли спільні інтереси: разом малювали етюди, мріяли про тривалу мандрівку, розмірковували про літературу та мистецтво.

У 1897—1913 роках Жудін роках викладав чистописання та малювання в Кам'янець-Подільській чоловічій гімназії. Одним із його учнів був майбутній театральний художник Михайло Курилко.

Слідчі та судові органи міста неодноразово залучали Жудіна як експерта з каліграфії в зв'язку із розслідуванням кримінальних справ, пов'язаних із підробкою документів.

До 50-річчя з дня побудови та освячення церкви святого Георгія в Кам'янці-Подільському, яке відзначалося в жовтні 1911 року, Дмитро Жудін виконав розпис вівтаря та передвівтарної частини храму. Це був, як зазначалося у звіті Георгієвсько-Серафимівського братства, історичний живопис із південноросійською (тобто, українською) орнаментациєю. На початку 1980-х років під час реставрації церкви та пристосування її під планетарій в інтер'єрі

храму було виявлено живопис Жудіна. Київські художники-реставратори відновили ці розписи.

Теплі спогади про Жудіна залишив письменник Павло Богацький, який до 1900 року навчався в Кам'янець-Подільському духовному училищі. Він входив до таємної юнацької організації «Запорізька Січ» (предтечі пластового руху), що діяла у 1895—1900 роках в училищі. Очолював її учень, який мав чин «полковника», Ісая Сулковський, опікуном організації став художник Жудін. Богацький писав про Дмитра Ананійовича:.

«Незабаром після того, як розпочала працю (десь у 1896 р.) “Запорозька Січ” під керівництвом “полковника” І. Сулковського у “Вітна сад” почав вчащати художник Жудін, професор горожанської школи і відомий у місті маляр церков (він саме тоді розмальовував в українському стилі церкву, що її більшовики, як і всі інші, зруйнували). Маляр розташовувався із малюванням, а хлопці робили своє. Скоро присутність його стала тут необхідністю. І запорозька громада визнала його за свого “отамана”. Він почав входити в роботу й розвагу дітей. Він звернув увагу на, так би мовити, ідеологічний бік, справи. Запровадив українську пісню, гру в “загадки”, яких діти села звозили безліч, прищепив замилювання до гарних народних оповідань про чудесні явища, розпалив історичну романтику міста Кам'янця, зацікавив його старовиною, його легендами, показував залишки славного історичного минулого... Після його оповідань ми зрозуміли, що то є любов до Батьківщини, пошана до старших, товариськість, відвага, чесність і все інше, що сполучає і кріпить товариство...»

Жудін бував за кордоном. Відвідував курси підвищення кваліфікації в Москві, Санкт-Петербурзі, Києві.

1913 року Жудін перевівся на роботу в Санкт-Петербург. Його призначили в реальне училище імені Царевича Алексія Єдиновіруючого братства на посаду вчителя із 1 серпня 1913 року.

Навіть живучи у столиці Російської імперії, Дмитро Ананійович залишався (за даними на 1919 рік) членом Подільського церковного історико-археологічного товариства.

Дмитро Жудін мав двох синів — Володимира та Миколу, доньку Ольгу [27].

1892 року разом із батьком Дмитром Ананійовичем, матір'ю Марією Антонівною, братами Володимиром і Миколою оселилася в Кам'янці-Подільському. Закінчила Кам'янець-Подільську Маріїнську жіночу гімназію (Дод.Б.іл.1). Сім'я Жудіних подружилася з молодим педагогом, майбутнім письменником Сергієм Сергєєвим-Ценським, який у 1896-1897 роках учителював у Кам'янці-Подільському. Покинувши губернське місто, Сергій Миколайович листувався із Жудіними, слідкував за розвитком художнього таланту Ольги [2]. В одному з листів молодий письменник писав: «Я досі зберігаю, мов святиню, малюнки Олі і показую їх знайомим. Мабуть, якщо вона захоче, пошлю їй за це одне зі своїх оповідань чи казок для дітей». У квітні 1911 року Ольга разом із батьком брала участь у виставці, яку в Кам'янці-Подільському організувало Кам'янець-Подільське товариство чевроних мистецтв. 1912 року закінчила відділення живопису Київського художнього училища. У 1915-1922 роках навчалася в академії мистецтв у Петрограді в майстерні Дмитра Кардовського. Здобула звання художника живопису.

Навчання в майстерні Дмитра Миколайовича відіграло визначальну роль у розвитку її професійної майстерності й становленні творчої індивідуальності [3]. Його учнями було багато художників-реалістів першої половини ХХ століття: Б. Анісфельд, Н. Дормидонтов, Н. Радлов, К. Рудаков, А. Савінов, П. Шиллінговський, Д. Шмарінов, В. Шухаєв, А. Яковлєв та інші майстри, що блискуче володіли малюнком, застосовували сангіну, пастель та інші пластичні матеріали. Д. Кардовський постійно звертав увагу на розвиток моральних якостей

майбутніх художників. «Чим вище особистість, – писав він, – тим більше художник». І сам Дмитро Миколайович був у цьому відношенні і для учнів, і для оточуючих прикладом. У 1932 році Ольгу Дмитрівну прийняли до Спілки художників, а згодом вона виїхала у творчі відрядження країною [3, с. 5]. У запасниках Центрального військово-морського музею в Санкт-Петербурзі є кілька портретів героїв Великої Вітчизняної війни, виконаних Жудіною в Ленінграді. П'ять графічних робіт художниці належать художньому музеєві Переславля-Залеського (Ярославська область Росії). Про долю інших творів Жудіної нічого не відомо [2].

Успіхом О. Жудіної є портрет Калле Сійканена, голови комуні «Промінь». Його вирізняли виняткова працьовитість і енергія. Ольга Жудіна створила в портреті Сійканена суспільно значущий образ: яскрава творча особистість, ініціативна людина, його відрізняють внутрішня інтелігентність і гідність. Портрет Еліса виконаний сангіною. У минулому шахтар, він керував у комуні ланкою канавокопачів та вирізнявся винятковою сумлінністю й працьовитістю. Теплою вирізняються і жіночі образи, створені Ольгою Жудіною. На портреті Майккі Екела зображена проста трудівниця комуні. О. Жудіна ставить до своєї героїні з великою симпатією. Художниця змогла передати риси нового ставлення до життя та наповнити їх характери. Так само, як і цикл живописних композицій, створених Ольгою Жудіною в 1934 році, є однією з найяскравіших[4]. У фондах Карельського державного краєзнавчого музею (КГКМ) зберігаються її роботи, створених у 1934 році в Карелії, в комуні «сяде» («Промінь»), у запасниках Центрального військово-морського музею в Санкт-Петербурзі є кілька портретів героїв Великої Вітчизняної війни, виконаних в Ленінграді, 5 графічних робіт належать художньому музею Переславль-Залеського. За життя художниці не відбулося жодної персональної виставки, але в каталогах ленінградських

виставок 1920-1950-х років ім'я Жудіної згадується часто. У Останні роки життя Ольга була замкнутою і рідко показувала свої роботи на виставках [2].

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА РЕСТАВРАЦІЇ КАРТИНИ О.ЖУДІНОЇ «ПОРТРЕТ НАТУРНИКА»

2.1. Загальні принципи реставраційних методик та етапи їх проведення.

В основі сучасної наукової реставрації лежать дві конструктивні ідеї: відновлення в первісному вигляді зруйнованих предметів, створених в минулому та їх збереження. Перша ідея визначила початкову стадію формування сучасної реставрації. Саме ця ідея, поставлена в якості мети, формує структуру дій для її реалізації. Вона повинна здійснюватися інакше, ніж простий ремонт. Перш ніж приступити до реставрації, тобто до відновлення речі в її первісній формі, необхідно підготувати проект, подібно до того, як архітектор створює проект майбутньої споруди. Але, на відміну від нового будівництва, основою проекту реставрації повинен стати первинний вигляд предмета. Для створення проекту реставрації необхідно з'ясувати, яким був даний предмет в момент свого створення, виділити його найдавнішу частину, простежити всі зміни, які він зазнав, визначити, чим він є зараз і що необхідно зробити для того, щоб повернути йому колишній вигляд. Потім на підставі отриманих даних про первісному вигляді предмета, з урахуванням стану його збереження реставратор приступає до розробки проекту практичних дій [6].

Етапи експертизи і вибір реставраційної технології. При проведенні експертизи того чи іншого твору, призначеного для реставрації, необхідне дотримання перерахованих етапів:

- Визначення ступеня збереження даного предмета
- Знаходження наявності останніх втручань
- Встановлення техніки кожного живописного шару
- Визначення слідів старіння матеріалів

- Здійснення хіміко-біологічного аналізу окремих фрагментів фарб, ґрунту та ін.

- Встановлення автентичності даного твору, відповідність його заявленому часу і конкретному автору, визначення мистецького спрямування, школи, можливого кола виконавців, місця походження.

Кожна картина перед реставрацією і в процесі її піддається фізико-технічному обстеженню, що сприяє зростанню наукової обґрунтованості методів реставрації і забезпечує контроль за виконанням реставраційних операцій [7].

Принципи реставрації. Кожна станкова картина визнається індивідуальною. Вона має певну абсолютно конкретну структуру, кожен елемент якої: основа, ґрунт, фарбовий шар, захисний шар – вимагають індивідуального підходу. Тому реставраційні процеси повинні бути диференційовані, а реставраційні дії строго визначатися матеріалами структурних елементів і їх можливими поєднаннями. Кожен твір станкового олійного живопису вимагає індивідуального підходу, що спирається на попередні реставрації багатоетапні історичні, фізико-хімічні, рентгенологічні та інші дослідження. Вибір методик за принципом найменшого втручання в матеріал картини. Кожна картина перед реставрацією і в процесі її піддається тепер фізико-технічному обстеженню, що сприяє зростанню наукової обґрунтованості методів реставрації і забезпечує контроль за виконанням реставраційних операцій.

Класичні реставраційні завдання, з якими стикаються і борються фахівці:

- відшаровування шару фарби
- прориви полотна
- провисання полотна
- дрібні втрати (відколи мазків)
- втрати / втрати ґрунту
- втрата лакової плівки

- забруднення лакової плівки
- провисання і фалди («хвилі» по полотну)
- втрати / втрати ґрунту
- перенос полотна з картону на підрамник
- і багато інших дрібних і глобальні «хвороби» картин [26]

Типи реставраційних методик.

1. Паркетування творів олійного живопису, виконаних на дошках.

Одним з найбільш частих недоліків картин, написаних на дереві, було викривлення дерев'яної основи або її деформація. З метою збереження фарбового шару використовується прийом «паркетування». Паркетування це – система – механічних заходів, що сприяє утриманню дошки, щоб не перешкоджати природному руху основи, викликаного змінами температурно-вологого режиму.

2. Зміцнення фарбового шару картини.

Воно здійснюється за допомогою нанесення на фарбовий шар клейового розчину особливого складу. Спочатку це був риб'ячий клей, потім були запропоновані нові склади, що володіють більшою проникаючою властивістю. В процесі зміцнення фарбового шару було виявлено, що дана дія повинна бути самостійним технологічним реставраційним процесом. Цей процес передбачає відокремлення від процесу дублювання картини на нову основу. Це було дуже важливим рішенням в становленні наукового підходу до реставраційних методик.

3. Укладання і зміцнення жорсткого кракелюра фарбового шару.

Кракелюр - це відшарування або розтріскування фарбового шару. Для того щоб його ліквідувати, використовується прийом розтягування картини не на «глухому» підрамнику, тобто з наглухо сполученими кутами, а на розсувному підрамнику за допомогою робочого паперу на робочий реставраційний

підрамник. Сьогодні вже неможливо уявити реставрацію картин без розтягування авторського полотна за допомогою паперових полів.

За допомогою розсувного підрамника картина отримує рівномірну розтяжку в усіх напрямках, відповідно до «поведінки» полотна картини. Потім відбувається внесення на поверхню картини того чи іншого укріплюючого складу, який, однак, не повинен змінювати колорит картини. Даний метод був використаний при реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет натурника».

4. Перенесення фарбового шару на нову основу.

У разі пошкодження основи картини реставратори переносять фарбовий шар на нову основу. Однак при дублюванні фарбового шару на нову основу виникають проблеми зі збереженням наявних на зворотному боці творів тієї чи іншої інформації. Зворотний бік творів нерідко рясніє цікавими документальними відомостями - написами, малюнками. У таких випадках при підборі реставраційних методик реставратор повинен намагатися уникнути дублювання.

5. Реставрація основи.

Закладення проривів здійснюється за допомогою спеціальних мастик, що дозволяє уникнути накладення латок. Використання нових хімічних складів дозволяє повністю виключити деформацію полотна на місцях з'єднання ділянок.

6. Розчищення творів живопису від пізніших записів і матеріалів, використаних при реставрації.

Такий прийом необхідний для того, щоб виявити справжнього автора твору. Ця проблема стала в наші дні дуже актуальною. Все більш активне використання нових штучних хімічних препаратів для збереження призводить до того, що під впливом навколишнього середовища ці нові препарати починають вести себе агресивно по відношенню до зображення. Збиток, нанесений подібною реставрацією, зараз ставить перед реставраторами важливу проблему звільнення

картин від колишніх вторгнень. Таке становище справ з творами кінця XVII-XVIII століть, з творами художників XVIII століття. При роботі з такими творами реставраторами успішно застосовується метод роботи з мікроскопом. Традиційний спосіб розчищення ватним тампоном або компресом, змоченим розчинником, і контрольований лише неозброєним оком, не підходить. Визначити всі верстви записів і лаків, знайти кордон авторського живопису без лабораторних досліджень важко. А видалення цих пізніх нашарувань можливо тільки під мікроскопом. Саме цей метод, з'єднаний з використанням тонких хірургічних інструментів і розчинників дозволяє проводити роботу на належному рівні [6].

Розділ 2.2. Опис картини, методика її реставрації та хід роботи.

При надходженні картини «Портрет Натурника» було проведено опис та повне її дослідження. Підрамник картини відсутній, основа – льняне полотно, середньої густоти, середньозернисте, пряме плетіння, по всьому полотну наявні вузли і потовщення. По верхній крайці наявний перекис ниток від неправильної натяжки, горизонтальні заломы полотна то всій поверхні від скручування. Відсутні пруги. Грунт фабричний, середньої товщини сірого кольору та матовий, склад визначається хімічний аналізом, крихкий рівномірно нанесений. Фарбовий шар фактурний. Техніка виконання роботи Аля прима, помітні відставання з загрозою осипання, наявні відшарування, деформації і заломы, викликанні від скручування полотна. Зв'язок фарбового шару з грунтом порушений, а грунту з основою – задовільний. Численні осипання фарбового шару на синьому тлі, також наявні осипання на фігурі чоловіка. Наявні забруднення поверхні та щільнопилові забруднення.

В процесі опису було повністю досліджено роботу, зроблений всі потрібні фотографії цілої роботи, та фрагментів до початку реставрації при прямому освітленні та при боковому цілої роботи та фрагментів а також зворотній бік у прямому та боковому освітленні

Етапи реставрації картини О.Жудіної «Портрет Натурника»:

1. Натягнули полотно на робочий підрамник
2. Було проведено укріплення фарбового шару
3. Видалили забруднення із зворотнього боку картини за допомогою вати та спеціального розчину.
4. Провели дублювання крайки полотна.
5. Видалили профілактичну заклею з поверхні живопису та натягнули на музейний підрамник
6. Провели розчистку лицевого боку полотна

7. Доповнили втрати авторського ґрунту спеціальним реставраційним ґрунтом
8. Нанесли ізолючий шар лаку
9. Провели тонування в місцях втрат олійними реставраційними фарбами
10. Вкрили картину захисним шаром лаку

Після закінчення реставрації були зроблені відповідні фотофіксації цілої роботи (Дод.Ж.іл.2) та її фрагментів.

РОЗДІЛ 3. РЕСТАВРАЦІЙНИЙ ПАСПОРТ

ВИСНОВКИ

Отже, ми дослідили актуальність теми дипломної роботи. Вона зумовлена, по-перше, важливістю проведення дослідження епізодів історії мистецтва нашого народу. Проводячи дослідження художниці Ольги Жудіної було знайдено роботи самої художниці, але не було ніякої на інформації, ні теоретичної бази. Разом з цим з'являється необхідність проаналізувати творчу спадщину Ольги. Але є перевага у тому, що мистецька спадщина художниці достатньо велика, є традиції академізму і відповідають тим спрямуванням епохи, що позначилися в демократизмі та реалізмі мистецтва. Вона акцентувала увагу саме на психологічних портретах, займалась художньо-педагогічною роботою. Таким чином, вона залишила свій слід, щоб виявити специфіку мистецтва як засобу практично-духовного перетворення людьми світу. Логіка ідей цієї творчості постає в картинах плину самого життя. Ці картини відповідають реальним картинам життя (як вони постають перед неупередженим чи пристрасним поглядом, відтворюються у людській пам'яті чи комбінуються в мріях тощо). Безпосередньо з формами художньо-творчої діяльності людини пов'язана проблема видової специфіки мистецтва. Становлення естетичного начала перебуває в тісному зв'язку з розвитком цивілізації, який і призвів до виникнення основних видів мистецтва. Однак і в новому контексті давалася взнаки одна з головних проблем української культури – відмінність регіональних, історичних та культурно-художніх спрямувань, які принесли в загальний український простір різні мистецькі центри, де одні були найтісніше пов'язані з розвитком російського, а потім – радянського мистецтва, інші ж так чи інакше спиралися на «пам'ять» про європейський (а точніше – східноєвропейський) досвід 1930-х. Показово, що ці відмінності з часом не зникали: ззовні «притишені» в радянські роки. Ця «мозаїчність» художнього досвіду, своєрідність його віддзеркалення в мистецтві суттєво відрізняє українську творчу

проблематику ХХ ст., де, окрім спільної для мистецтва всіх республік СРСР протидії офіційному соцреалізму, існували свої «внутрішні» колізії та спрямування, що надавали епосі особливого забарвлення.

Дослідили мету роботи – систематизували методику реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет натурника».

Розкрили завдання роботи.

- Проаналізували та дослідили наявну джерельну базу
- Дослідили особливості творчого становлення художниці Ольги Жудіної
- Визначили ідеї та характер робіт художниці
- Описали життя, навчання та діяння Ольги Жудіної
- Дослідили методику реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет натурника»
- Охарактеризували загальні принципи реставраційних методик та етапи їх проведення
- Висвітлили опис картини, методику її реставрації та хід роботи
- Виконали реставраційну документацію у вигляді реставраційного паспорту

Описали об'єкт дослідження, а саме процес реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет Натурника», та предмет дослідження, а саме особливості методики реставрації картини Ольги Жудіної «Портрет натурника».

Для виконання завдання використовувались загальнонаукові спеціальні методи: статистичні та робота з першоджерелами, візуальне дослідження літературних джерел.

Територіально-хронологічні межі дослідження. Терени західної України, ХІХ-ХХ ст.

Практичним значення досліджень є використання в історії українського мистецтва, при реставрації, для подальшого дослідження цієї теми у пам'ятко-охоронній схемі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Види реставрации картин и основные методы: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bagemaster.com.ua/restavraciya/> – Назва з екрану.
2. Выставки советского изобразительного искусства: Справочник. – Т. 1:1917–1932. – Москва: Советский художник, 1965. 118, 186, 216, 262, 302, 346 с.
3. Выставки советского изобразительного искусства: Справочник. – Т. 2: 1933–1940. – Москва: Советский художник, 1967. 186, 237, 267 с.
4. Восстановление утраченной живописи: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://art-con.ru/node/119> – Назва з екрану.
5. Дмитрий Ананьевич Жудин-художник и педагог: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://blog.roizen.ru/dmitriy-ananevich-zhudin-khudozhnik-i-pe.html> – Назва з екрану.
6. Этапы реставрационных работ и принципы реставрационных методик: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://studfile.net/preview/4646182/page:17/> – Назва з екрану.
7. Жаборюк А. А. Мистецтво живопису і графіки в Україні в першій половині і середині ХІХ ст. / А. А. Жаборюк. – Київ-Одеса, 1983. 346 с.
8. Жудіна Ольга Дмитрівна: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> – Назва з екрану.
9. Жудина Ольга Дмитриевна // Юбилейный справочник выпускников
10. Санкт-Петербургского Государственного академического института живописи, скульптуры и архитектуры имени И. Е. Репина Российской Академии художеств, 1915–2005. – Санкт-Петербург, 2007. 17 с.
11. Жудина Ольга Дмитриевна // Художники народов СССР: Библиографический словарь: В шести томах. – Том 4. – Книга 1: Елева – Кадышев. – Москва: Искусство, 1983. 134-135с.

12. История реставрации станковой масляной живописи в XIX-XX вв.: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://art-con.ru.u7984.argon.vps-private.net/node/5697> – Назва з екрану.

13. Кабачинська С. Натхнення їй дала краса землі Поділля / С. Кабачинська // 1995. 5 с.

14. Как отреставрировать старую картину в домашних условиях: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://stylelife-mebel.com/kak-otrestavrirovat-staruyu-kartinu-v-domashnih-usloviyah/> – Назва з екрану.

15. Как реставрируют картины: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://saint-petersburg.ru/m/kak_eto_sdelano/potapova/348411/ – Назва з екрану.

16. Как отреставрировать картину? Описание пошагового процесса реставрации: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://gogetart.art/blog/320-kak-otrestavrirovat-kartinu-opisanie-poshagovogo-protssessa-restavratsii> – Назва з екрану.

17. Карелия № 109 (1977) за 1 октября 2009 года. Чем выше личность, тем больше художник: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://old.gov.karelia.ru/gov/Karelia/1977/47.html> – Назва з екрану.

18. Ковальчук А. М. Историчні передумови виникнення мистецького осередку на Поділлі / А. М. Ковальчук // Мистецька спадщина Поділля у

19. контексті полікультурного європейського простору: збірник наукових праць за результатами Міжнародного науково-практичного семінару. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 212 с.

20. Культура та мистецтво // Біографічні відомості Дмитра Ананійовича Жудіна: [Електронний ресурс]. – Режим доступа:

http://info.kp.km.ua/component/option,com_fireboard/Itemid,69/func,view/id,36291/ccatid,65/lang,en/ – Назва з екрану.

21. Ленинградский художник Жудина Ольга Дмитриевна: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socrealizm.com.ua> – Назва з екрану.

22. Лобановський Б. Українське мистецтво другої половини ХІХ – початку ХХ ст. / Б. Лобановський, П. Говдя. – К.: Мистецтво, 1989. 206 с.

23. Мистецтво як феномен культури. Генезис мистецтва, формування його видової структури. Поняття про актуальний вид мистецтва: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/hudoznakultural15/mistectvo-ak-fenomen-kulturi-genezis-mistectva-formuvanna-jogo-vidovoie-strukturi-ponatta-pro-aktualnij-vid-mistectva> – Назва з екрану.

24. Мистецтво як художня творчість: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10881/> – Назва з екрану.

25. Молева Н., Белютин Э. Русская художественная школа второй половины ХІХ — начала ХХ века. — Москва: Искусство, 1967. 352, 375 с.

26. Музей і Поділля // Тези доповідей наукової конференції,

27. присвяченої 100-річчю від дня заснування Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника. – Кам'янець-Подільський, 1990. – 76 с.

28. Нізова Л. Дочка свого часу // Прапор Жовтня (Кам'янець-Подільський). — 1990. 3 с.

29. Ольга Дмитриевна Жудина: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.geni.com/people/%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0-%D0%96%D1%83%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0/6000000067377867861>

– Назва з екрану.

30. Особые случаи реставрации картин: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://art-con.ru/node/5517> – Назва з екрану.
31. От изучения технологии и повреждений станковой масляной живописи XIX века, к выбору метода технической реставрации: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://art-con.ru/node/405> – Назва з екрану.
32. Письма Д. Н. Кардовского к О. Д. Жудиной // Дмитрий Николаевич Кардовский об искусстве. — Москва: Издательство Академии художеств СССР, 1960. 163—164, 302 с.
33. Правила и тонкости процесса реставрации картин: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://dedpodaril.com/givopis/restavraciya-kartin.html> – Назва з екрану.
34. Реставрация картин: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://masterkrasok.ru/posts/other/restavraciya-kartin> – Назва з екрану.
35. Реставрация картин: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://comefoto.ru/restavraciya-kartin> – Назва з екрану.
36. Реставрация произведений, выполненных в смешанной живописной технике: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://art-con.ru/node/931> – Назва з екрану.
37. Соловьёва Людмила. Чем выше личность, тем больше художник: О судьбах талантливого мастера и героев ее картин // Карелия. — 2009. — № 109.
38. Трембіцький А. Кам'янець-Подільський початку ХХ ст. (До 140-річчя від дня народження) / Кам'янець-Подільський вісник. – № 4. – 8 квітня, 2000. 5 с.
39. Український живопис 19ст: [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://studfile.net/preview/5184262/page:20/> – Назва з екрану.

ДОДАТКИ**Додаток А**

Іл.1. Фото Ольги Жудіної

Додаток Б

Іл.1. Аттестат про закінчення гімназії

Іл.2. Батько Ольги Жудиної – Дмитро Жудін

Додаток В

Іл.1. Портрет дівчини «Ольги Жудіної»

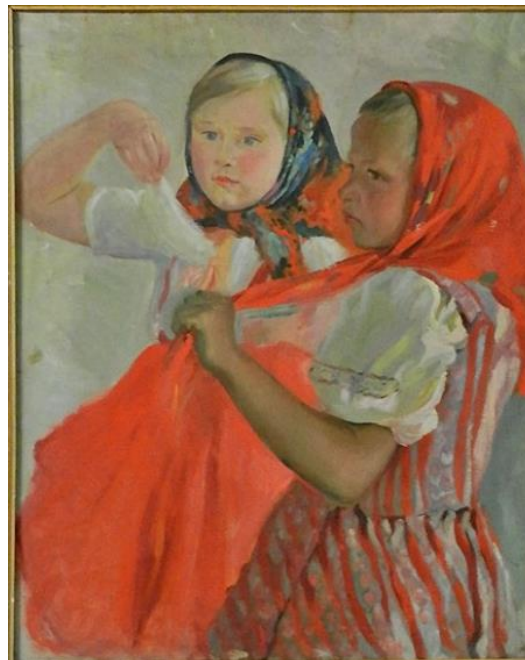

Іл.2. Картина Ольги Жудіної

Додаток Д

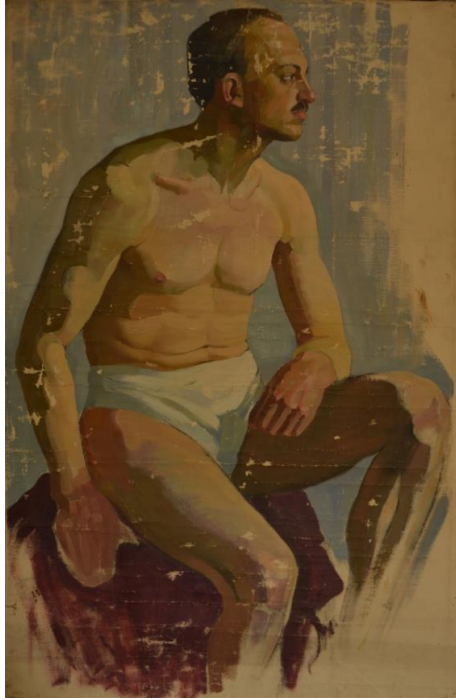

Іл.1. Директор текстильної фабрики Т. Денисова

Іл.2. Дівчинка у червоному

Додаток Ж

Іл.1. Портрет Натурника

Іл.2. Портрет Натурника після закінчення реставрації